

tické patří i ostatní doklady amfor, pocházející kromě Herakleie v nevelkém počtu z Chersonesu (7), z Knidu a z ostrovů Paros a Kos. 44 dokladů nemohlo být přesně zařazeno. Přehledná textová tabulka dokladů podle 217 zjištěných jmen (str. 66—79) doplňuje Mirčevův text. Bylo by neškodilo doplnit ji o rubriku odkazů na vyobrazení na tabulkách I—XI., které jsou dobré technické úrovně. Typické tvary thasských, rhodských a sinopských amfor jsou zobrazeny na kresebných schématických obrázcích v textu (na str. 9, 23 a 38). Do francouzského resumé se vloudila nemilá chyba při uvádění počtu dokladů z Paru (33 — má být 3) a z Herakleie (2 — má být 33).

Mirčevova publikace je cenným dílem přínosem pro otázky obchodních vztahů jednotlivých oblastí starověkého světa v době hellenistické a tedy pro hospodářské dějiny starověku. Proto rádi vítáme autorovu práci a výsledky jeho studia a oceňujeme kladně též péči o publikaci, kterou ji věnovalo vydavatelství.

R. M. Pernička

Museum antik sub divo.

Systematické vykopávky, které prováděla od r. 1952 archeologická sekce Slovinské akademie věd a umění v obci Sempeter nedaleko Celje za vedení prof. Josipa Klemence s účastí studentů archeologického semináře university v Lublani a za širokého zájmu tamní veřejnosti, přinesly pozoruhodné výsledky na zkoumaném římském pohřebišti. Publikoval je postupně Josip Klemenc v řadě článků slovinských i cizojazyčných a shrnul v publikaci *Rímske izkopanine v Sempetru*, která je prvním svazkem nově založené sbírky Spomeniški vodniki (Ljubljana, 1961, str. 84, obr. 79, 1 plánek). Autor nastínil v úvodě průběh výkopných prací (v l. 1952—1956), při nichž se pro hluboké zasutí antických památek pod dnešní úroveň užilo i buldozery, a načrtl kus historie kraje a blízkého okolí, jímž probíhala v antice jantarová cesta přes blízkou Celeiu, s jeho společenskou strukturou a stručně vylíčil jeho hospodářský a kulturní život. Následující kapitoly popisují a interpretují význačné pomníky náhrobní, které byly v posledních letech rekonstruovány a soustředěny nedaleko místa, kde byly památky odkryty, na prostranství uprostřed obce, ohraničeném živým plotem z cypřišů. Nejstarší z nich je pomník, který si zřídil pro sebe a svou ženu Julii C. Vindonius Successus, pořímtěšlý Kelt, jenž byl v 1. stol. n. l. aedilis Claudiaie Celeiac a oženil se s Římkou. Jejich portrét je v reliéfním podání celé postavy na bočních stěnách pomníku a na přední straně je reliéf s námětem loučení Alkestidy a Admeta.

O bohatství význačných místních osobností, k nimž patřili podle náhrobních nápisů Q. Ennius Liberalis, C. Spectatius Secundianus a C. Spectatius Priscianus, svědčí jejich mausolea umělecky zdobená, která jsou nyní rekonstruována a rozestavena volně na uvedeném areálu. Noricum bylo pro své rudné bohatství zámožnou provincií; kvetl tu též provoz kamenolomů. Hrobka v podobě aediculy rodiny Prisciana, jenž byl dumvir iure dicundo v Celei, je zde největším pomníkem (výška přes 8 m). Stěny podstavy, v níž byly umístěny urny, jsou zdobeny v reliéfu podávanými personifikacemi čtyř ročních dob a třemi výjevy z pověsti o Ifigenii; další obdélná pole mají scénu únosu nevěsty, Dioskury a jiné řecké heroe, satyry a nymfy. V horní části mausolea pod baldachýnem s trojúhelným tympanem opíraným dvěma sloupy s bohatou hlavicí, jsou sedící sochy Prisciana, jeho manželky Justy a syna Gaia. Na vrcholu štítu sedlové střešy je umístěna plastická hlava Medusy jako apotropaion. O něco menší, ale umělecky hodnotnější je mausoleum rodiny Ennia, také v podobě aediculy na dvoustupňové podstavě, v níž byly uloženy urny, a která je též zdobena na třech stranách reliéfně (Unos Evropy, Ganymedes unášen Diovým orlem, Satyr s nymfou). V horní části s baldachýnem, který má bohatou ornamentaci a opíraný je dvěma sloupy nesoucími trojúhelné tympanon a zastřešen sedlovitě, jsou tři reliéfní velmi pěkně provedené podobizny členů rodiny Enniovy: podle nápisu Q. Ennius Liberalis, manželka Ennia Oppidana, dcera Kalendina a syn Vitulus. Podle štátu Ennie soudí Klemenc, že jde o Kelty, a podle účesu Kalendiny datuje pomník do doby Antonina Pia. Nedaleko tohoto mausolea je rekonstruován náhrobek rodiny Secundianů; je podobného typu, ale jednoduššího provedení — je menší, bez reliéfní dekorace, místo sloupů má pilastry, portréty rodičů se synkem jsou v reliéfu; je asi z doby o sto let pozdější (kolem r. 250 n. l.). Z pomníků je dále pozoruhodná stéla Statutia Secundiana, jeho dcery Cervae a jejich synka. Je to lidová práce řemeslná, svědek i hospodářského úpadku kraje po válkách markomanských.

Mezi těmito hlavními monumenty jsou rozestaveny jiné exponáty, které tvoří sestavené fragmenty architektonických prvků z náhrobní (hlavic, bází, pilastrů, sloupů, architrávů) a plastik; jsou to části sepulkrálních architektur zatím nerekonstruovaných a jejich plastické výzdoby. Jiné celky jsou sestavy fragmentů kamenných sarkofágů s jejich nápisy a se zajímavými detaily plastické dekorace, po případě prosté a masivně těžkopádné sarkofágy

s nápisy i bez nich. Různost materiálu patrně svědčí o sociálních rozdílech mezi společensky vládnoucím elementem keltským a římským a poddaným lidem illyrským.

Autor hodnotí povšechně umělecké podání jednotlivých výtvorů, jež jsou pravděpodobně dílem místních výtvarníků, a shledává v nich ohlas i řeckých vzorů. Z tematiky reliéfů činí závěry na některé jevy tehdejšího běžného života, který se v nich obráží (postavení ženy, šat, zaměstnání a zábavy).

Tuto zajímavou památkovou rezervaci dokumentů někdejší římské okupace, v níž se jeví pozoruhodný vývoj sepulkrální občanské architektury, bude časem třeba chránit před porušováním počasím ještě jinými prostředky. Z rekonstrukce, jak se zdá, se později těžko pozná, co bylo doplněno, ale ilusivní obraz antického hřbitova toto originální museum v přírodě vyvolá.

Ilustrační doprovod publikace, která má cizojazyčná resumé, je bohatý a technicky zdařilý.

Gabriel Hejzlár

Z. V. Udalčova, *Itálie a Vizantija v VI. veke.* Moskva 1959, stran 542.

Sovětská historikové vnesli již mnoho světla do problematiky geneze feudalismu v západní a východní Evropě, až donedávna jsme však postrádali speciální monografické pojednání o raných etapách formování feudálního řádu na Apeninském poloostrově, dílo, které je pro pochopení geneze feudalismu tak důležité. Prvním pokusem o takovouto monografii je práce sovětské autorky Z. V. Udalčové. Autorka přichází ve své práci k závěru, že se feudální vztahy na Apeninském poloostrově formují koncem 5. a začátkem 6. stol. za vyhraněného sociálního boje lidových mas, zosťrněného ještě vpádem Ostrogotů a později Byzantinců. Odtud také vyplývá rozdělení celého díla na dvě části.

V první části (str. 7—235), rozdělené do šesti kapitol, rozebírá Udalčova sociálně ekonomické vztahy v Itálii v době nadvlády Ostrogotů. Nejprve se však hovoří o pádu západorímského impéria a jsou tu charakterizovány jeho hlavní příčiny. V dalších kapitolách věnuje pak autorka mnoho pozornosti rozvoji zemědělství, řemesla a obchodu a podrobně rozebírá výrobní vztahy v tehdejší Itálii. Přitom si zvláště všímá postavení otroků a kolonií.

V části druhé (str. 236—522), rozdělené do tří kapitol se opět velmi podrobně hovoří o dobytí Itálie byzantskými vojsky a o politice Byzance v dobytých provinciích.

Autorka prostudovala velké množství latinských i řeckých autorů a jejich svědectví se také velmi často v textu dovolává. Zvláštní pozornosti si zasluhují v recenzované knize ta místa, kde si citovaní autoři navzájem odporují. Udalčova vždy dovede zaujmout k jejich zprávám objektivní stanovisko a v několika případech se jí podařilo i dokázat, že leckteré z těchto rozporů mezi autory jsou jen zdánlivé (srov. str. 355 n.). Snad jen na některých místech bychom očekávali více dokladů (tak např. na str. 234 při výkladu o poselství papeže Jana I. a na str. 276 při výkladu o Vitigově vstupu do Říma). Pokud jde o citované prameny, je tu třeba poznamenat, že autorčiny překlady nejsou ve všech případech zcela přesné (srov. např. na str. 267 a 275 citát z pokračovatele Marcellina Comita).

Z drobných nesrovnalostí uvedeme alespoň jednu. V kapitole, věnované válce mezi Byzancí a království Ostrogotů Udalčova uvádí na str. 251 n., že většina autorů 6. stol. n. l. (patří mezi ně i Prokopios a Iordanes) se mylně domnívala, že příčinou války bylo zavraždění královny Amalusunthy. Mezi tyto autory zařazuje i Marcellina Comita (mimořádně dopouští se v tom nepřesnosti, neboť zprávy od r. 534 do r. 548 již nepocházejí od Marcellina, ale od Marcellina neznámého pokračovatele: jde o tzv. *Additamentum*). Soudí tak ze zprávy k r. 534, podle níž císař Justinian „jak její“ (tj. Amalusunthy) „smrti žele, tak ji též pemstíl“. Domníváme se však, že na základě těchto slov nelze utvořit závěr, který si učinila Udalčova. Přirazovat tu Marcellinova pokračovatele k Prokopiovi a Iordanovi zcela bez výhrady, je totiž problematičtější už proto, že přímo ve zprávě k r. 535 o tažení východních vojsk do Itálie není ani stopy po nějaké nářeze na smrt královny Amalusunthy. Zpráva je spíše naopak svědectvím dobyvatelských snah císaře Justiniana. Říká se v ní: „Když byly Karthago a Lybie se svým králem Gelimerem podrobeny Belisarem, císař uvažuje o Římě a o Itálii“. A o něco dále se praví, že Belisar „Syrakusy napadne bez meškání, ba dokonce přepadne celou Trinakrii“. Náš názor lze pak podepřít i poukazem na to, že se Marcellinův pokračovatel dopouští omylu, když klade Amalusunthinu smrt do r. 534 (stalo se tak totiž až r. 535 — srov. Hartmannu PWRE s. v. Amalasantha col. 1716). Kdyby byl totiž autor považoval Amalusunthino zavraždění za přímou příčinu války, jak soudí Udalčova, byl by stěží obojí události, tj. královninu smrt a tažení do Itálie, od sebe navzájem dokonce proti skutečnosti odděloval. A pokud jde o onu zprávu z r. 534, lze